

Uzavření Hormuzského průlivu: Ekonomická jaderná zbraň

V minisérii Franka Herberta *Děti Duny* (2003) uprostřed vířících intrik o ovládnutí nebo obranu Arrakis vyvstává ostrá jako břitva pravda: „**Nejde o to, kdo ovládá koření, ale kdo má schopnost koření přerušit.**“

Tato věta proráží fasádu impéria. V Herbertově vesmíru je koření melange nejsvrchovanějším zdrojem – prodlužuje život, dává předvídání budoucnosti, pohání navigaci přes složený prostor. Skutečná moc však nespočívá ve sklizni ani ve skladování, nýbrž v důvěryhodné hrozbě, že bude přerušeno. Kdo dokáže zastavit tok, ten svírá galaxii za hrdlo.

Paralela s 6. březnem 2026 je nepřehlédnutelná. Moderní civilizace neběží na koření, ale na energii a nejbližší reálný ekvivalent křehké tepny Arrakis je **Hormuzský průliv** – úzký námořní koridor, který je v nejužším místě sotva padesát kilometrů široký. Přepravuje zhruba **pětinu** veškeré ropy přepravované po moři na světě a přibližně **čtvrtinu** světového exportu zkapalněného zemního plynu (**LNG**). V běžných časech je tento tok tak stálý, že se stává neviditelnou infrastrukturou. Tato zdánlivá stabilita však skrývá mimořádnou zranitelnost: globální ekonomika závisí na nepřerušném průchodu jediným, snadno ohroženým úzkým hrdlem.

Probíhající krize tuto křehkost odhalila. Po americko-izraelských útocích na Írán od 28. února (operace Epic Fury) iránské odvetné akce – útoky na lodě a zařízení, prohlášení IRGC o uzavření, explicitní hrozby proti jakékoli lodi pokoušející se projet – snížily provoz tankerů téměř na nulu. Stovky plavidel (odhady přesahují 150–200 tankerů a dalších lodí) stojí ukotveny nebo uvíznuly v Perském zálivu, neschopné pohybu. Zastavení produkce se šíří ven, od vyhlášení vyšší moci společností QatarEnergy v Ras Laffan přes poškozené tankery až po zastavené toky.

Rozhodující mechanismus uzavření průlivu však není čistě vojenský. Rakety a drony připravily scénu, ale neviditelným spouštěčem byl **finanční**: kolaps námořního pojištění.

Neviditelný spouštěč: Kolaps pojištění

Globální lodní doprava spočívá na skryté vrstvě krytí – pojištění trupu, ochrana a odškodnění (P&I) a zejména pojistky válečného rizika, které primárně vydává londýnský trh, včetně Lloyd's of London a Mezinárodní skupiny P&I klubů (Gard, Skuld, NorthStandard, London P&I Club, American Club a další). Bez nich charterové smlouvy zakazují plavbu, věřitelé zadržují financování a přístavy odepírají vstup.

V prvních dnech krize pojistitelé vyhodnotili riziko jako již nepočitatelné. Hlavní hráči vydali výpovědi válečných připojištění v iránských vodách, Perském zálivu, přilehlých oblastech a

samotném Hormuzském průlivu – s účinností od 5. března 2026 po 72hodinových výpovědích od 1.–2. března. Společný válečný výbor rozšířil zónu vysokého rizika na celou oblast zálivu. Pojistné za jakékoli zbývající krytí vystřelilo nahoru (zprávy hovoří o skocích na 1 % hodnoty trupu z 0,25 %, tj. 12násobné zvýšení v některých případech; u tankeru za 100 milionů USD pojistné válečného rizika na jednu plavbu vyskočilo z ~200 000 USD na ~1 milion USD), což většině provozovatelů činí průjezd ekonomicky nemožným.

Výsledek: námořní tepna, která je **technicky otevřená**, ale **ekonomicky nepoužitelná**. Tankery neplují, protože za nimi nestojí žádné důvěryhodné pojištění. Hrste odvážných plavidel může plout „na černo“ (vypnutý AIS), ale komerční provoz klesl o 75–80 % nebo více, za posledních 24 hodin (k 6. březnu) neprošla žádná ropa a jen sporadické přepravy zboží. Průliv je de facto uzavřen – nikoli minami či blokovacími loděmi, ale pojistiteli v Londýně, kteří zavěsili telefon.

Šok mnohem větší než v roce 1973

Ropná krize 1973–1974 zůstává měřítkem: škrty OPEC a embarga snížily globální dodávky ropy o **7–12 %** (průměrný deficit ~9 %), ceny se ze **~3 USD/barel** vyšplhaly na **11–12 USD** a rozpoutaly desetiletou stagflaci.

Narušení Hormuzu v roce 2026 je strukturálně mnohem větší: - efektivní ztráta dodávek ropy **18–21 %** (částečné obchvaty ropovody ze Saúdské Arábie/SAE poskytují jen omezenou úlevu uprostřed zastavení těžby a paralýzy tranzitu) - narušení **20–25 %** globálního exportu LNG (objemy z Kataru a SAE mimo provoz, trh LNG je mnohem méně flexibilní než trh ropy) - nedostatek petrochemických surovin a odebrání kapacity flotily uvízlými plavidly

Dnešní dodavatelské řetězce just-in-time a kontejnerizované zajišťují, že šok se šíří rychleji a šířeji než v 70. letech.

Matematika paniky

Krátkodobá poptávka po energii je extrémně neelastická (**odhad elasticity -0,05 až -0,3**). Spotřebitelé nemohou přes noc vyměnit auta, průmysl nemůže okamžitě nahradit paliva a panika zesiluje hromadění a spekulace.

V roce 1973 způsobil zásah <10 % nárůst **300–400 %**. Narušení více než dvojnásobně větší – zesílené nedostatkem LNG a paralýzou lodní dopravy – může vyvolat nelineární eskalaci v neurčitých scénářích. Současné ceny Brent se pohybují kolem **84–85 USD** (nárůst 15–23 % od začátku měsíce uprostřed volatility), trhy zatím oceňují dočasnou délku. Hlavní prognózy omezují dlouhodobé scénáře na **90–120 USD** (nebo **140 USD** jako ocasní riziko) s předpokladem kompenzací a destrukce poptávky. Pokud se však vnímání posune k neurčitému uzavření, psychologický zlom uvolní nemodelované extrémy – potenciálně **800–1000%** nárůst na **600–750 USD/barel** nebo více při plné panice.

Strategické rezervy: konečný polštář

Členové IEA disponují **90+ dny** čistého dovozního pokrytí (plus přebytek). Koordinované uvolňování by mohlo zmírnit počáteční nedostatky. Rezervy však jsou odpočítávání, nikoli spása. Agresivní čerpání riskuje vyčerpání koncem léta/na podzim při dlouhodobém scénáři, což vynutí přiděly nebo vyčerpání – a vyvolá nové cenové vlny, jakmile trhy čelí mizejícímu polštáři.

Kaskádové ekonomické dopady

Narušení se šíří metastaticky mimo trhy s energií a spouští řetězovou reakci, která prostupuje každou vrstvou globální ekonomiky. Co začíná jako lokální krize úzkého hrdla, přerůstá v rozsáhlé strukturální poškození, přičemž vyšší náklady na energii působí jako multiplikátor napříč propojenými systémy. Efekty se kumulují v čase: počáteční cenové šoky vedou ke změnám chování, omezení nabídky, poklesu produkce a nakonec k hlubokým kontrakcím aktivity a zaměstnanosti. V neurčitém nebo dlouhodobém scénáři se tyto kaskády zrychlují a mění dočasnou volatilitu v systémovou křehkost.

Paralýza lodní dopravy a globálního obchodu

Nejviditelnější a okamžitý přenos probíhá v námořní dopravě. Ceny bunkerového paliva rostou souběžně s ropou, zatímco pojistné válečného rizika již explodovalo – vyskočilo z ~0,25 % na 1 % hodnoty trupu (nebo více) během dnů, což přidává stovky tisíc až miliony na jednu plavbu podle velikosti plavidla. Hlavní P&I kluby (Gard, Skuld, NorthStandard, London P&I Club, American Club) vydaly výpovědi s účinností od 5. března po oznámeních 1.–2. března, čímž učinily průjezd pro většinu ekonomicky nemožným.

Uvzlé tankery (hlášeno přes 150–200 plavidel ukotvených nebo nečinných v zálivu) zmenšují efektivní kapacitu flotily, nutí přesměrování kolem Mysu Dobré naděje pro ty, kdo jsou ochotni riskovat bez pojištění nebo s vysokým pojistným. Tyto objíždky přidávají tisíce mil, týdny plavby a obrovské přetížení alternativních přístavů. Sazby za přepravu se násobí – příplatky pro supertankery a kontejnery dosahují bezprecedentních úrovní, nouzové poplatky v řádu tisíců dolarů za TEU na postižených trasách.

Dopad zasahuje globální obchod široce: spotřební zboží, průmyslové komponenty, elektronika a suroviny zdražují a zpochybňují se. Výroba just-in-time zpomaluje; zásoby skladů se vyčerpávají; vznikají úzká hrdla v dodavatelských řetězcích v sektorech daleko od energie. Přístavy v Asii (silně závislé na překladištích v zálivu jako Jebel Ali) čelí zahlcení, exportéři v Indii (např. zásilky basmati rýže uvízlé v přístavech) a jinde hlásí miliony tun znehdybněných. Čistý efekt je široce založená inflace obchodovaného zboží, která stlačuje marže firem i rozpočty domácností.

Potravinové systémy pod obléháním

Náklady na energii pronikají zemědělstvím na každé úrovni a mění ropný/LNG šok v hlubokou potravinovou krizi. Nafta pohání traktory, kombajny a čerpadla zavlažování; zemní plyn je hlavní surovinou pro dusíkatá hnojiva (močovina, amoniak); námořní doprava přesouvá obilí, oleje a zpracované potraviny po celém světě.

Trhy s hnojivy reagují rychle: zhruba třetina globálního obchodu s močavinou (klíčový zdroj dusíku) prochází průlivem nebo pochází od producentů v zálivu. Ceny již prudce vzrostly – bargy s močavinou v New Orleans vyskočily z ~475 USD/tunu před krizí na 520–550 USD/tunu během dnů (nárůst 50–80 USD/tunu, tj. 11–17 %), zprávy hovoří o zvýšení o 60–80 USD/tunu během jediného týdne a potenciálu stovek dalších při prodloužení. Fosfáty a další živiny sledují podobnou trajektorii. Zemědělci čelící jarní setbě na severní polokouli snižují aplikační dávky kvůli nákladům, což vede k nižším výnosům v příštích sklizních.

Inflace dopravy bolest zesiluje: vyšší náklady na přepravu a palivo zvyšují dovozní ceny pšenice, krmiv a základních potravin, což tlačí nahoru ceny chleba, drůbeže, vepřového, mléčných výrobků, mořských plodů a dalších nezbytností. V regionech závislých na dovozu (např. části Afriky, Jižní Asie) se potravinová inflace zrychluje směrem k humanitárním prahům; bohatší země snášejí bolestivě, ale zvládnutelné nárůsty. Globální produkce potravin – téměř polovina závislá na syntetickém dusíku – čelí sestupnému tlaku, což hrozí nedostatkem a politickou nestabilitou v zranitelných oblastech.

Rozpad průmyslu a stavebnictví

Průmyslové odvětví s vysokou spotřebou energie absorbují další ránu. Výroba oceli, chemikálií, cementové pece a těžké stroje závisí na levných a spolehlivých uhlovodících a elektřině (často vyvážené plynem). Vstupní náklady se stávají neudržitelnými: ceny oceli prudce rostou, jak se energetické účty zdvojnásobují nebo ztrojnásobují a marže mizí; chemické závody (závislé na petrochemii) omezují výrobu nebo zavírají.

Stavebnictví – jeden z největších globálních zaměstnavatelů – zamrzá pod tíhou rostoucích nákladů na materiály (ocel, cement, asfalt) a překážek financování (vyšší úrokové sazby uprostřed obav z inflace). Developři pozastavují projekty; programy infrastruktury se zastavují; nedostatek bydlení se zhoršuje na již napjatých trzích. Kontrakce sektoru se vrací do nezaměstnanosti a snížené poptávky po souvisejícím zboží (spotřebiče, nábytek), což prohlubuje pokles.

Finanční trhy a úvěrová krize

Finanční systémy reagují násilně na kolaps očekávání růstu. Akciové indexy se propadají, jak se prognózy zisků hrouť v letectví, logistice, maloobchodu, výrobě a spotřebitelském zbytném sektoru. Bezpečné přístavy ženou výnosy dluhopisů do volatility; úvěrové trhy se utahují, jak banky zvyšují rezervy proti rostoucím selháním a znehodnocení zajištění. Likvidita mizí právě ve chvíli, kdy ji firmy nejvíce potřebují na provozní kapitál nebo zajištění.

Zátěž podnikového dluhu narůstá pod vyššími úroky (centrální banky zápasí s návratem inflace) a klesajícími příjmy. Uvízlá aktiva v uhlíkově intenzivních odvětvích zesilují ztráty; systémová rizika z propojených expozic (např. deriváty vázané na energii) zvyšují obavy z nákazy.

Šok zaměstnanosti a začarovaný kruh

Lidská daň se projevuje ve vlnách nezaměstnanosti. Nejprve ztrácejí práci energie-intenzivní sektory – aerolinky ruší lety, přepravní firmy nechávají stát vozidla, chemické závody propouštějí. Vlny se šíří: snížené spotřebitelské výdaje (domácnosti přesouvají více na nezbytnosti jako jídlo, topení a doprava) těžce zasahují maloobchod, pohostinství a služby. Propouštění ve stavebnictví bolest zesiluje.

Ztracený příjem + rostoucí náklady na základní potřeby vytvářejí past chudoby: domácnosti dále ořezávají volnočasové výdaje, což urychluje krach firem a destrukci poptávky. Co začíná jako sektorová kontrakce, přerůstá v širokou recesi – nebo v neurčitých scénářích deprese – kde obnova vyžaduje roky na znovunabytí důvěry, restart zkrachovalých podniků a obnovu dodavatelských řetězců.

Tyto kaskády ilustrují křehkost vzájemné závislosti: energie podpírá dopravu, doprava umožňuje obchod, obchod udržuje průmysl a potravinové systémy, průmysl podporuje zaměstnanost a zaměstnanost pohání spotřebu. Přerušte energetický základ a konstrukce se rozpadá vrstva po vrstvě. Při dlouhodobém narušení se globální ekonomika nejen zpomalí – ona se rozpadá, s obnovou táhnoucí se do desetiletí místo let. Pojišťovnami spuštěné uzavření Hormuzu již ukázalo, jak finanční mechanismus dokáže dosáhnout toho, co by vojenská síla sama mohla mít problém udržet: zastavit tok a rozpoutat systémový kolaps.

Írán jako nečekaný strážce: Přerušení toku pro planetu

V hlubokém a ironickém zvratu mohou íránské kroky – ať záměrné nebo emergentní – nechtěně postavit zemi do role nečekaného hrdiny v boji proti změně klimatu. Efektivní uzavření Hormuzského průlivu snížením **18–21 %** globálních dodávek ropy a **20–25 %** exportu LNG nutí svět k rychlé, nedobrovolné destrukci poptávky v měřítku, kterého nikdy nedosáhly mezinárodní dohody jako Kjóto či Paříž.

Kjóto (1997) a Paříž (2015) stanovily ambiciózní, ale dobrovolné cíle, spoléhající na postupné přechody, šíření technologií a národní sliby – přesto globální emise desetiletí rostly a používání fosilních paliv se v rozvíjejících se ekonomikách rozšiřovalo. Trvalé narušení Hormuzu by však mohlo snížit globální emise skleníkových plynů mnohem agresivněji: menší spalování ropy a plynu znamená méně CO₂ z hoření, dopravy (přes objíždky a snížené objemy) i navazujících průmyslů. Pokud ceny při dlouhodobé panice vyskočí na **800–1000 %** (tlačí ropu směrem k **600–750 USD/barel** nebo výše), spotřeba energie se zhroutí přes příděly, omezení, změny chování a ekonomickou kontrakci – potenciálně snížení emisí o desítky až stovky milionů tun ročně, což převýší postupná snížení z přechodu na obnovitelné zdroje či zvyšování efektivity podle Paříže.

To nápadně koresponduje s islámskými principy environmentální správy. Korán popisuje člověka jako **chalífu** (místodržitele, správce) na Zemi (např. 2:30, 6:165), pověřeného **amánou** (důvěrou/odpovědností) chránit a vyvažovat stvoření místo jeho bezohledného vykořisťování. Pojmy jako nekorumpování země (fasád fi l-ard, 7:56, 30:41) a umírněnost ve spotřebě zdůrazňují zachování zdrojů pro budoucí generace. Narušení Íránu – viděno touto optikou – lze chápat jako extrémní prosazení planetární ochrany: zastavením nekon-

trolovaného toku fosilních paliv, která pohánějí klimatickou krizi, nutí lidstvo k umírněnosti, omezení těžby a urychlenému přechodu pryč od závislosti na uhlíku.

Strategické ponaučení

Saúdská Arábie možná těží nejvíce ropy; Spojené státy možná disponují největší armádou; energetičtí giganti možná ovládají produkci. Nikdo však nedrží rozhodující páku, kterou tato krize odhalila.

Tou pákou je **narušení**. Írán – přímými hrozbami a racionální reakcí pojistného trhu – prokázal schopnost tok zastavit. Globální ekonomika, závislá na levné a nepřerušované energii stejně jako vesmír Duny na melangi, nyní čelí vlastní zranitelnosti.

Herbertovými slovy, pronesenými mezi dunami Arrakis: **Ovládání není vlastnictví zdroje. Ovládání je schopnost zastavit tok.**

Hormuzský průliv není jen lodní trasou. Je centrální tepnou našeho na energii závislého světa. Přerušení – i nepřímo skrze finanční mechanismy – odhaluje, jak křehká globalizace skutečně je. Ponaučení z března 2026 zní přes staletí i galaxie stejně: skutečná moc nespočívá v tom, kdo ovládá koření, ale v tom, kdo ho dokáže narušit.